

Леся Мушкетик
(Київ)

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ З НАГОДИ 200-РІЧЧЯ РОЗВИТКУ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОЇ НАУКИ

Міжнародна наукова конференція «Українська фольклористика: витоки, здобутки, перспективи», організована Інститутом народознавства Національної академії наук України (далі – ІН НАНУ) за підтримки та сприяння Львівської обласної держадміністрації, Львівської Міжнародна конференція, приурочена до 200-річчя розвитку фольклористичної науки обласної ради та Львівського історичного музею, відбулася у Львові 7–8 листопада 2019 року. Захід було приурочено до славетної дати – 200-літтю розвою української фольклористичної науки. Цей відлік формально розпочато від виходу першого друкованого фольклорного збірника «Опыт собрания старинных малороссийских песней» (1819) М. Цертелєва. Відомо, що фольклор був і є для українців не лише виявом їх образно-художньої картини світу, а й певним топосом, символом національної культури, національної ідентичності, тому збирання і вивчення уснопоеитичної творчості мало велику вагу у всі періоди розвою українства. Ця думка неодноразово наголошувалася на конференції.

Перед описом виступів конференції коротко розглянемо стан сучасної фольклористики, яка ґрунтована на кращих досягненнях традиційної науки. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України продовжує розвивати академічну науку, зокрема, тут функціонує відділ української та зарубіжної фольклористики. Від 1992 року діє як окрема установа Інститут народознавства НАН України з Музеєм етнографії, де створено відділ фольклористики. Зауважимо, що в системі вищої освіти України фольклористичні дослідження також посідають вагоме місце. 1992 року засновано кафедру фольклористики в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, при якій функціонує Центр фольклору та етнографії. 1990 року відновлено кафедру української фолькло-

ристики імені Філарета Колєсси на філологічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – ЛНУ). У 1990-ті роки існувала кафедра історії української літератури і фольклористики у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. На кафедрах розробляють курси і програми з теоретичних і практичних проблем науки, видають посібники та підручники (М. і З. Лановики, С. Росовецький та ін.). Курси з фольклору та фольклористики читають і в інших університетах та інститутах України. Виходять етнологічні та фольклористичні часописи: «Народна творчість та етнологія», «Народознавчі студії», «Матеріали до української етнології», «Слов'янський світ», «Міфологія і фольклор», «Фольклористичні зошити», уснословесні студії уміщують у періодичні видання вищих навчальних закладів.

Піднесення українознавчого руху, вивчення місцевої історії, етнічні контакти, двомовність, порубіжжя, міграція – ці питання в багатьох аспектах визначають інтереси фольклористів. На терені історії фольклористики спостерігається нове прочитання класичної фольклорної спадщини, заповнення лакун (Я. Гарасим, С. Пилипчук), переглядається розвій історичних періодів, внесок окремих персоналій (В. Івашків, Л. Козар), висвітлюються постаті маловідомих дослідників і збирачів (В. Качкан), огляди стану фольклористики в різні часові відтинки (Р. Кирчів, М. Дмитренко, Г. Сокіл). Привертає увагу заборонена раніше тематика: міфологія, духовні вірші, замовляння, релігійні легенди, апокрифи, політичний фольклор, еротика, міський фольклор тощо. Видають збірники стрілецьких, повстанських пісень періоду визвольної боротьби ХХ ст., світових воєн, усних свідчень про Голодомор, фольклор Майдану тощо. Водночас поглибилося студіювання традиційних жанрів – казок (Л. Дунаєвська, М. Демедюк), ліричних

пісень (Л. Копаниця), обрядового фольклору (О. Чебанюк), дум (Н. Ярмоленко), замовлянь (Т. Шевчук, І. Гунчик), анекдотів (І. Кімакович), вертепу (Й. Федас). Значного поступу досягла етномузикологія (С. Грица, А. Іваницький, М. Хай, Л. Єфремова), текстологія фольклору (О. Бріцина). Питання історичної достовірності фольклорних творів цікавить В. Сокола, І. Павленко, Л. Іваннікову та ін. Фольклор розглядається як органічна частина регіональних традицій (О. Шалак), у тісному зв'язку з побутом і звичаями (О. Івановська). Активно розвивається напрям усної історії (С. Мишанич, О. Лабащук, І. Коваль-Фучило, Л. Халюк). Неабиякий інтерес викликає міфологія, її фольклорні рецепції (В. Давидюк), сучасний міський фольклор (Н. Лисюк). Вагомі здобутки маємо на теренах порівняльного вивчення фольклору, національних меншин (Л. Вахніна, Т. Руда, О. Микитенко, Л. Мушкетик). Набирає популярності лінгвофольклористика, етнолінгвістика, концептологія (О. Кузьменко, Т. Космеда). Назріла необхідність створення узагальнюючих, синтетичних праць, енциклопедій, довідників, покажчиків жанрів тощо.

Сучасна наука, що трактує фольклор як комплексний вияв культури, є різноаспектною й апелює до методи етнології, лінгвістики, соціології, культурної антропології, релігієзнавства, літературознавства, естетики та психології. Домінує загальна антропологічна орієнтація, яка виокремлює гуманістично цілісний, глобально потрактований, укорінений у конкретній суспільній реальності універсальний предмет досліджень. Еволюціонує техніка фіксації усних текстів, засобів архівації (комп'ютеризація), фольклористика використовує можливості кіно, радіо і телебачення (візуальна антропологія). Нові перспективи надає зміна видавничої бази. Нині у справу видання та вивчення уснопоетичної творчості українців вагомий внесок зробила українська діаспора Європи, Америки та Канади (З. Кузеля, М. Мушинка, Н. Кононенко та ін.).

Конференція розпочала роботу 7 листопада в актовій залі ІН НАНУ (проспект Свободи, 15). Зі вступним словом до учасників звернувся голова оргкомітету, директор Інституту, доктор історичних наук, академік Степан Павлюк, який

привітав присутніх з визначною датою та ознайомив із подальшою програмою заходу. Привітання оголосили також співробітники ІН НАНУ та запрошені гості: народний депутат України 9-го скликання Олег Синютка; директор Львівського історичного музею, доктор історичних наук Роман Чмелик; декан філологічного факультету ЛНУ, доктор філологічних наук Станіслав Пилипчук; член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук з ІМФЕ ім. М. Т. Рильського Леся Мушкетик; завідувач відділу фольклористики ІН НАНУ, доктор філологічних наук Василь Сокіл. Серед почесних гостей конференції слід назвати також директора департаменту з питань культури, національностей та релігій Львівської обласної державної адміністрації Мирославу Тукало, проректора з науково-педагогічної роботи ЛНУ Ярослава Гарасима та ін.

Далі прозвучали доповіді з фольклористики, зокрема «Українсько-польська пісенна «війна» у Галичині 1830–1860-х років», доктора філологічних наук Ігоря Набитовича (Університет Марії Кюрі-Склодовської, Люблін, Польща), «Українська фольклористика за 200 років» Василя Сокола, «Працевентричні цінності в українській фольклорній традиції» Лесі Мушкетик. Доктор філологічних наук, професор ЛНУ Ганна Сокіл висвітлила тему: «Повстанська пісня у фольклористичних студіях Григорія Дем'яна», адже святкування 200-річчя фольклористики збіглося з іншою славетною датою – 90-річчям з дня народження видатного українського фольклориста, історика, етнографа, літературознавця та громадського діяча зі Львівщини Григорія Дем'яна. Львівські дослідники репрезентували і «свіжі» видання, а саме – здобутки Інституту народознавства за понад два десятиліття у виданні «Бібліографічна панорама наукових і науково-популярних праць співробітників Інституту народознавства НАН України (книжкові видання 1992–2018 рр.) / Зладив Роман Гузій», і збірник «Зелені гори, не тужіть за нами. Народні пісні з Довгого та околиць у записах В. Сокола». Принагідно згадаймо, що минулого року Інститут підготував ще одне фундаментальне, синтетичне, довідкове видання, яке стало певним підсумком, етапом у розвої науки, а саме – «Українська фольклористична

енциклопедія» (науковий керівник і упорядник В. Сокіл).

Після пленарного засідання для учасників конференції було проведено екскурсію по Музею етнографії та художнього промислу, що підпорядковується Інституту народознавства.

Пообіді тривала робота в секціях: 1. Історія фольклористики: персоналії, громадські організації, наукові інституції; 2. Теорія, методологія, поетика фольклору; 3. Українська фольклористика у світовому контексті; 4. Міждисциплінарні візії гуманітаристики. Доповіді на секціях були цікавими, різноаспектними, серед учасників заходу – чимало молодих перспективних дослідників з відділу фольклористики ІН НАНУ. Зважаючи на загальну тематику конференції, численну низку доповідей було присвячено історії фольклористики. Зокрема, директор Інституту франкознавства, член-кореспондент НАН України професор Є. Нахлік озвучив виступ «Священик Ілько Кузів – фольклористичний кореспондент І. Франка», Л. Яремко висвітлила тематику – «Микола Костомаров і Пантелеймон Куліш: “перехресні стежки”», Г. Кравцова – «Семен Шпіцер: душпаспартиська стежа та фольклористичні зацікавлення», О. Чікало – «Павло Чубинський – видатний подвижник українського народознавства (до 180-річчя з дня народження)», про співпрацю І. Франка зі священником І. Кузевим розповіла О. Нахлік, про фольклористичні осередки Буковини – В. Костик.

Висвітлили і традиційні жанри фольклору. Це обрядова та календарна поезія: доповідь Т. Шевчук на тему: фітонім «рожі» в обрядовому фольклорі, Н. Пастух – весільна пісня про віщий сон молоді, В. Галайчука «Народний календар Березнівщини в обрядах, звичаях та

фольклорі». Крім того, йшлося і про народну лірику: доповідь У. Гандзій «Мотивний фонд українських народних пісень про кохання», персонажі усної словесності (О. Семенюк «Образ баби в українському фольклорі», О. Левчук «Окремі аспекти “соціального стану” коня в українській народній традиції»). Було розкрито і певні явища сучасного фольклору, зокрема, на матеріалі усних оповідей про примусові переселення – виступи І. Коваль-Фучило, М. Качмар. Темі про повстанські наративи була присвячена доповідь Є. Луньо. О. Чебанюк (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України) доповіла про феномен видовищ у сучасній культурі села, вплив масової культури на народні традиції тощо, що викликало дискусію та коментарі. Міждисциплінарні студії у фольклористиці репрезентували доповіді Г. Коваль «Фольклорно-етнографічна подвійність: механізми та взаємодія текстових моделей», А. Швець про фольклоризм Н. Кобринської, Н. Сокіл-Клепар про проблеми української лінгвофольклористики. Європейський контекст української науки висвітлено в доповідях М. Демедюк – про українські казки на сторінках польського видання з антропології, О. Голубець – про український фольклор у збірниках відомого польського фольклориста Оскара Кольберга. Порівняльні дослідження з царини епосу озвучила М. Набок («Етнотип воїна в українських народних думках та курдських народних піснях»).

Увечері відбувся захід, на якому учасники конференції змогли познайомитися ближче, поспілкуватися, обговорити подальшу співпрацю. Наступного дня вони вирушили у подорож знаменитою «Золотою підковою» Львівщини (відвідали замки та монастирі: Олеський, Підгорецький, Пліснецький і Золочівський).